

ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Кизенко Василь,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

Одним зі стратегічних завдань в умовах реформування освіти в Україні є забезпечення якості профільного навчання. Розв'язання цього завдання можливе за умови впровадження інноваційних технологій навчання. Нині однією з найзагребованих технологій є технології інтерактивного навчання. Фундаментальна ознака інтерактивного навчання – взаємодія – розгортається між суб'єктами освітнього процесу і вважається «причиною і результатом спільної діяльності¹ (с. 98)». За впливу суб'єктів педагогічної взаємодії одне на одного – що зумовлено, звісно, активністю кожного, їх реакцією на дії інших – виникає, як вважає і характеризує О. Полторак, інтерактивна взаємодія; тобто – певне суб'єкт-суб'єктне комунікативне поле, на тлі якого актуалізуються потреби учасників освітнього процесу у самоактуалізації та самореалізації². Словом, учитель і учень під час такої взаємодії перебувають у певній рівновазі, оскільки структурна побудова занять, на яких застосовуються технології інтерактивного навчання, змінює саму сутність освітнього процесу. Учитель і учень «працюють для того, щоб навчатися, ділитися своїми знаннями, досягненнями життєвого досвіду³ (с. 140)», а отже, збагатити свій вітагенний досвід.

В умовах профільного навчання застосування технологій інтерактивного навчання полягає не тільки в спонуканні учнів до активної роботи, а й ініціюванні їх творчості, розвитку комунікативних навичок тощо. Застосовуючи технології інтерактивного навчання, педагогічний працівник розв'язує одне з головних завдань профільного навчання – розвивати особистість учня як майбутнього конкурентоспроможного фахівця. Як зазначають науковці, технології навчання, орієнтовані на вдосконалення учнями відповідної технологічної практики, допомагають краще оволодівати ключовими компетентностями і бути успішним на вищому ступені освіти і в житті в цілому^{4, 5}.

Наразі існує значна кількість обґрунтованих прийомів технології інтерактивного навчання: мікрофон, мозковий штурм, робота в парах, акваріум, рольова гра, драматизація, дискусія та ін. Вони можуть бути використані на різних етапах уроку: а) під час первинного оволодіння

знаннями; б) під час закріплення нового матеріалу й удосконалення навичок аналітичного й критичного мислення; в) під час формування умінь і розвитку навичок; г) їх можна застосовувати також як фрагмент заняття для досягнення певної мети або ж проводити з використанням окремих прийомів інтерактивного навчання і т.ін. Подамо коротку характеристику деяких із прийомів технології інтерактивного навчання.

Робота у парах. Учні працюють в парах, виконуючи завдання. Парна робота вимагає обміну думками і дає змогу швидко виконати вправи, які за звичних для учнів умов є неможливими (обговорити подію, твір, взагалі інформацію, визначити підсумок уроку тощо, провести анкетування, узяти інтерв'ю одне в одного). По завершенню цього один з учнів доповідає про результати.

Робота у трійках. Це дещо ускладнена робота у порівнянні з роботою у парах, адже з'являється ще один учасник. Найкраще у трійках проводити обговорення, обмін думками, підбиття підсумків чи навпаки, виокремлення несхожих і навіть протилежних думок.

Змінювані трійки. Усі трійки класу отримують одне й те саме завдання, а після обговорення один із трійки переходить до наступної, один – до попередньої; у такий спосіб відбувається ознайомлення членів новостворених трійок з набутком своєї.

Два, чотири, усі разом. Дві пари окремо працюють над вправою упродовж певного часу, обов'язково доходять спільного рішення, потім об'єднуються і діляться результатами. Як і в парах, необхідна умова – дійти згоди, своєрідного консенсусу. Після цього можна або об'єднати четвірки у вісімки, або – перейти до групового обговорення.

Карусель. Учні розсаджуються у два кола – внутрішнє і зовнішнє. Внутрішнє коло нерухоме, зовнішнє рухається. Можливі два варіанти використання прийому – для дискусії (відбуваються «попарні суперечки» кожного з кожним, причому кожен учасник внутрішнього кола має власні, неповторювані докази), чи для обміну інформацією (учні із зовнішнього кола, рухаючись, збирають дані).

Робота у малих групах. Найсуттєвіше – розподіл ролей: «спікер» – керівник групи (слідкує за регламентом під час обговорення, зачитує завдання, визначає доповідача, заохочує групу до роботи), «секретар» (веде записи результатів роботи, допомагає під час підбиття підсумків та їх виголошення), «посередник» (стежить за часом, заохочує групу до роботи), «доповідач» (чітко висловлює думку групи, доповідає про результати роботи групи).

Акваріум. Одна мікрогрупа працює окремо – у центрі класу – і після обговорення повідомляє результат, а решта груп слухає, не втручаючись. Після цього групи зовнішнього кола обговорюють виступ групи і власні здобутки.

Велике коло. Учні сидять по колу і по черезно, звісно – за бажанням, висловлюються з приводу певного питання. Обговорення триває, поки є бажання висловитися. Вчитель може взяти слово після обговорення.

Мікрофон. Цей прийом є різновидом групового обговорення певної проблеми; у такий спосіб кожен має можливість сказати щось (але швид-

ко), відповідають усі – також по черзі. Учні швидко й по черзі висловлюються з приводу проблеми, передаючи одне одному уявний «мікрофон».

Незакінчені речення. Дещо ускладнений варіант великого кола: відповідь учня – це продовження незакінченого речення типу «можна зробити такий висновок ...», «я зрозумів, що...».

Мозковий штурм. Мета цього прийому – зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від усіх учнів упродовж обмеженого періоду часу. Усі учні по черзі висловлюють абсолютно всі, навіть алогічні думки, з приводу проблеми. Висловлене не критикується і не обговорюється до закінчення висловлювань.

Мозковий штурм спонукає учнів виявляти творчість, розвиває вміння швидко аналізувати ситуацію. За короткий відтинок часу (до 3 хв) вдається зібрати багато ідей (записуються на дошці). На завершальному етапі ці ідеї систематизуються, аналізуються, обговорюються та виокремлюються абсурдні, хибні й ті, що допоможуть розв'язати проблему. Пропозиції щодо розв'язання проблеми зберігаються впродовж уроку й використовуються як опорний конспект під час узагальнення і систематизації вивченого матеріалу.

Отже, актуальність технологій інтерактивного навчання для профілізації старшокласників є незаперечною. Адже навчальний процес організовується у такий спосіб, що практично всі учні залучаються до процесу навчання, жоден не залишається осторонь, а це привчає до колективної роботи. Старшокласники обмінюються ідеями, знаннями, способами діяльності. Технології інтерактивного навчання з окресленими прийомами – невичерпне джерело можливостей для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти формувати у старшокласників і системне бачення та розуміння світу, людини як соціофеномена, адже саме людину необхідно вивчати в усьому розмаїтті явищ і зв'язків із зовнішнім світом, бо лише так можливо отримати цілісне уявлення про людину і закономірності її соціального розвитку⁶.

Водночас здійснюється комунікативна діяльність, розвиваються діалогічні вміння. Учні набувають таких важливих якостей (потрібних для будь-якої професії в майбутньому), що сприяють взаєморозумінню, оптимізують взаємодію, допомагають у розв'язанні загальних завдань. В учнів старшої школи актуалізується ціннісно-орієнтаційні установки, розвиваються індивідуальні цінності, зростає рівень критичного осмислення норм поведінки і співжиття, підвищується інтерес до свого внутрішнього світу, що проявляється у самозаглибленні й розмірковуваннях над власними переживаннями, почуттями і супроводжується духовно-моральними трансформаціями, навантаженнями на емоційно-мотиваційну сферу⁷. Також за застосування технологій інтерактивного навчання учні вчаться критично мислити, розв'язувати складні проблеми – на основі здійсненого аналізу різних ситуацій. Уміння спілкуватися з іншими людьми, враховувати альтернативні думки, продуктивно дискутувати сприятиме подальшій соціалізації і кар'єрному зростанню випускників закладу загальної середньої освіти у виробничій або інших сферах.

Список використаних джерел

1. Кривчикова Г. Ф. *Методика інтерактивного навчання писемного мовлення майбутніх учителів англійської мови* : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Херсон, 2005. 338 с.
2. Полторак О. Ф. Використання інтерактивних технологій навчання в середніх навчальних закладах освіти. *Наукові записки*. Острог : Вид-во НУ «Острозька Академія», 2007. Вип. 8. С. 296–303.
3. Крутий К. Л. Місце інтерактивних методів навчання педагогів у здійсненні мовленнєвого розвитку дошкільників. *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Т. Шевченка*. Луганськ, 2004. № 10(78). С. 140–144.
4. Кизенко В. І., Орішак Л. Л., Чернега В. Г. Курси за вибором у структурі профільного навчання. *Профільне навчання: теорія і практика* / Ін-т педагогіки АПН України, гімназія № 290 м. Києва. Київ : ВВП, «Компас», 2007. С. 52–58.
5. *Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект* : кол. монограф. / [авт. кол.: Г. О. Васьківська, В. І. Кизенко, С. В. Косянчук, О. В. Барановська та ін.]. Київ, 2018. 260 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/713853/>
6. Васьківська Г. О. Людина як об'єкт наукового пізнання у контексті суб'єктивного досвіду старшокласників. *Молодь і ринок*. 2012. № 2(85). С. 67–71.
7. Косянчук С. В. Формування ціннісно-смыслових орієнтацій старшокласників в умовах особистісно-орієнтованого навчання. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти* : зб. наук. праць / Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Рівне : РДГУ, 2014. Вип. 8(51). С. 132–136.